

УДК 338:242

В.Ю. Фролова

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. У статті проаналізовано сутність, роль та особливості функціонування суб'єктів малого підприємництва в Україні. Окреслено істотні переваги, які надає розвинений сектор малого підприємництва державі, суспільству, підприємцям. Надано аналітичну характеристику сучасного стану малого підприємництва в Україні та виокремлено актуальні проблеми, з якими воно стикається в процесі функціонування. Запропоновано та систематизовано основні заходи, спрямовані, на активізацію розвитку підприємств досліджуваного формату.

Ключові слова: діяльність підприємств, малий бізнес, фізична особа-підприємець, кредитування, оподаткування.

Summary. The article analyzes the nature, role and functioning of the features of subjects of small business in Ukraine. Identified significant benefits that the developed sector of small business to the state, society and entrepreneurs. An analytical description of the current state of small business in Ukraine, and highlights the main current challenges it is facing in the operation. Proposed and systematized the main activities aimed at enhancing the development of enterprises of the test format.

Key words: activities of enterprises, small businesses, individual entrepreneur, financing, taxation.

Постановка проблеми. Масове розповсюдження малого підприємництва дозволяє охарактеризувати його як основну рушійну силу економіки, фундамент дрібнотоварного виробництва, суттєвого учасника операцій з купівлі-продажу товарів та послуг, каталізатор економічного розвитку бізнесу та країни в цілому. Суб'єкти малого підприємництва безперервно забезпечують мобілізацію виробничих і фінансових ресурсів населення та його зайнятість, роблять ринок більш гнучким, мобільним, прогресивним, інноваційним тощо.

З огляду на це сприяння розвитку малого підприємництва має бути основним стратегічним завданням обґрунтованої та ефективної політики в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні аспекти функціонування суб'єктів малого підприємництва та стратегічні напрями їх розвитку досліджувались у роботах вітчизняних науковців: В.В. Дружиніної, Я.В. Шараєвської [6], В.І. Варцаби, Г.М. Кампо [7] та ін.

Незважаючи на те, що вже досить велику кількість публікацій, статей та інших дослідницьких робіт присвячено особливостям роботи під-

приємств такого типу, а також їх величезній ролі в ринковій економіці, недостатньо проаналізованими залишаються проблему розвитку та діяльності малих підприємств саме в сучасній Україні.

Тому **мета статті** полягає у визначенні місця, основних перешкод та шляхів їх подолання в діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Мале підприємство в Україні є самостійним органічним елементом ринкової економіки, який базується на ініційованій ризиковій господарській діяльності малих підприємств та фізичних осіб-підприємців з метою отримання додаткового прибутку.

Приватне підприємство – один із різновидів юридичної особи, що діє на базі приватної власності, яка належить одній або кільком фізичним особам, або приватної власності юридичної особи.

Мале приватне підприємство (МП) – організація, в якій зайнята мінімальна кількість співробітників. Для різних галузей законодавство встановлює різні норми: громадське харчування та роздрібна торгівля – 15 осіб; невиробнича сфера – 25; наука та її обслуговування – 100; будівництво та промисловість – 200; інші сфери діяльності – 50. Це можуть бути майстерні, магазини, ательє – будь-які підприємства, що відповідають нормам, встановленим законом.

Не слід плутати таке підприємство з приватним підприємцем (фізичною особою-підприємцем, ФОП). У цьому випадку приватне підприємство – це юридична особа, а фізична особа – це ФОП [1].

Незважаючи на невеликі розміри, соціально-економічну значущість і МП, і ФОПів складно переоцінити. Якщо розглядати їх вплив у трьох основних економічних категоріях: держава, суспільство, підприємець, то можна виокремити значні позитивні результати (Рис. 1).

Рис. 1. Вплив МП та ФОПів на розвиток основних економічних категорій
Джерело: розроблено автором

Таким чином, рівень розвитку і якісні характеристики діяльності МП і ФОПів є визначальним чинником розвитку країни і суспільства. Діяльність таких підприємств є критично важливою для забезпечення соціальної стабільності.

Не дивлячись на це, статистична картина діяльності досліджуваних суб'єктів господарської діяльності в Україні виглядає дуже песимістично. Якщо аналізувати роботу МП та ФОПів в цифрах, то основні показники їх діяльності матимуть наступний вигляд (Табл.1):

Таблиця 1

Темпи росту зведених показників роботи МП і ФОПів в Україні за 2010-2015 рр.

№	Показники	Малі підприємства					Фізичні особи-підприємці				
		2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
1	Кількість суб'єктів господарювання, одиниць	99,2	97,1	108,7	86,8	101,0	73,5	93,2	107,6	119,7	102,5
2	Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	98,7	98,7	107,9	92,7	101,3	73,6	93,4	107,7	126,7	103,0
3	Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	96,6	98,1	98,0	83,9	93,4	84,3	96,1	102,0	107,6	91,7
4	Кількість найманих працівників, тис. осіб	98,4	97,0	96,9	83,7	92,6	103,6	99,7	95,3	91,3	72,7
5	Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млн.грн.	107,0	110,7	99,6	105,2	132,9	91,7	121,5	110,7	101,7	137,5

Джерело: авторські розрахунки за [2]

Аналізуючи показники наведеної вище таблиці, можна констатувати значне погіршення роботи суб'єктів малого підприємництва в Україні. Позитивну тенденцію можна побачити тільки по обсягах реалізованої продукції (товарів, послуг), але цей показник зріс тільки за рахунок надмірної інфляції. Всі інші показники демонструють значний спад розвитку підприємництва. Наприклад, показовим є зменшення кількості ма-

лих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення за досліджуваний період, значно скоротилася кількість найманих працівників.

У контексті цього впливає необхідність аналізу основних проблем ефективної роботи підприємств такого типу в Україні. До основних з них можна віднести кредитування, корупцію, податкове законодавство та ставки податків тощо (Рис. 2).

Рис. 2. Проблеми ведення ефективної діяльності суб'єктами малого підприємництва в Україні

Джерело: розроблено автором

Якщо більш детально аналізувати основні проблеми ведення бізнесу такими підприємствами, то доцільним буде розглянути найбільш актуальний приклад сьогодення, пов'язаний зі змінами в оподаткуванні ФОПів.

З 1 січня 2017 р. фізичні особи-підприємці другої і третьої груп зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок в розмірі 704 грн. в місяць, навіть якщо вони тимчасово не мали ніякого прибутку. У попередні роки підприємцям не потрібно було сплачувати цей внесок за умови декларування нульового доходу за звітний період. Що сто-

сується першої групи підприємців на спрощеній системі оподаткування, то вони матимуть можливість сплачувати половину мінімального страхового внеску в розмірі 352 грн. в місяць. Показовим є той факт, що підприємці масово почали закривати бізнес після прийняття цього законопроекту Верховною Радою [3].

Масове закриття малих підприємств неминує призведе до зростання безробіття в Україні. Негативна статистика останніх тижнів 2016 року яскраво ілюструє суттєве зменшення кількос-

ті приватних підприємств (на кінець січня 2017 р. більше 170 000) і зростання кількості безробітних (Рис. 3).

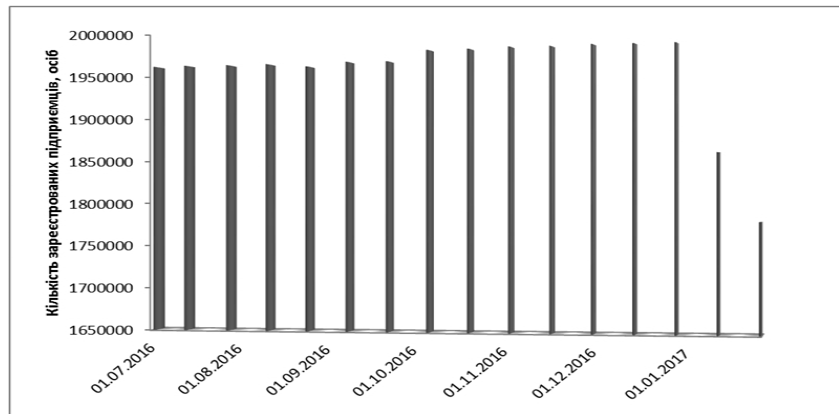

Рис.3. Зниження кількості зареєстрованих фізичних осіб-підприємців за останні місяці 2016р. — початок 2017р.

Джерело: розроблено автором з урахуванням [4]

Закриття ФОПів здійснюється в кожній області України. Найбільше у Київській (17176), Харківській (12390) та Дніпропетровській (11196) областях (Рис.4).

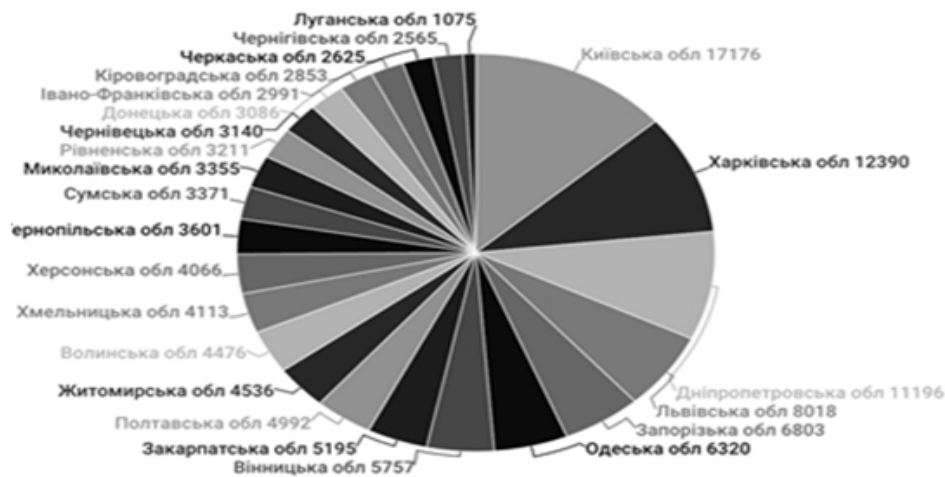

Рис.4. Припинення роботи суб'єктами малого підприємництва по областях України у кінці 2016 року, кількість суб'єктів

Джерело: [5]

До основних стримуючих чинників для кредиторів можна віднести такі проблеми, як непрозорість бізнесу недостатня економічна та юридична грамотність малих підприємств високі ризики неповернення кредитів та відсутність масштабної державної підтримки суб'єктів підприємництва.

До проблем з точки зору позичальників можна віднести високу вартість кредитів, жорсткі умови отримання кредитів, тривалі строки розгляду заявок, недостатню державну підтримку бізнесу.

В цих умовах, враховуючи структуру сектора малого підприємництва в Україні, переважну більшість якого становлять фізичні особи-підприємці, перспективним механізмом фінансової підтримки підприємців (особливо для початківців) є мікрофінансування.

Механізм мікрофінансування в усьому світі вважається одним з найбільш перспективних та ефективних напрямів кредитування, особливо для підтримки підприємців-початківців. Мікрофінансові організації готові кредитувати позичальника з нульовим стажем бізнес-діяльності, тобто тоді, коли банк вважає ризики кредитування занадто високими.

Інший напрям, де мікрофінансові організації дуже затребувані, — це малі міста, селища, тобто ті населені пункти, де банківська інфраструктура або відсутня, або представлена фрагментарно. Там ці організації можуть бути альтернативою тіньовому ринку кредитування. Формування системи мікрофінансових інститутів дає можливість збільшити доступність базових банківських по-

слуг для громадян, кооперативів та приватних підприємців. Розвиток мікрофінансових інститутів здатний стати каталізатором розвитку малого бізнесу, в тому числі інноваційного [8].

Що стосується інших проблем у діяльності суб'єктів малого підприємництва, то основними

напрямами їх розв'язання мають стати зміни в законодавчих та нормативно-правових документах, регіональних програмах розвитку, спрощення систем бухгалтерського обліку та оподаткування; ефективна організація фінансування та інвестування в малий бізнес, підготовка кваліфікованих кадрів тощо (Рис.6)

Рис.6. Основні напрями забезпечення сприятливих умов функціонування малих підприємств в Україні
Джерело: розроблено автором

Висновки. Беззаперечним є той факт, що сприяння розвитку малого підприємництва дозволяє стимулювати економічний, політичний та демократичний розвиток країни, формувати стабільний та платоспроможний середній клас, бізнес-еліту, дозволяє зменшити безробіття та дефіцит тих чи інших товарів, послуг на ринку. Отже, зусилля державної політики, міжнародних інститутів, фіскальних служб, фінансового сектора, навчальних закладів, суспільства мають бути спрямовані на створення максимально комфортних умов ведення бізнесу в нашій країні.

Література

1. Приватне підприємство (особливості, реєстрація, ліквідація). — [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://reestrator.kiev.ua/private-enterprise>. (дата звернення 18.01.2017 р). — Назва з екрана.
2. Державна служба статистики України. Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами. — [Електронний ресурс].—Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm. (дата звернення 20.01.2017 р). — Назва з екрана.

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів в Україні» № 1774-VIII від 06.12.2016. — Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017р. — № 2. — С.25.

4. Відслідковуйте закриття ФОПів в реальному часі. — [Електронний ресурс].—Режим доступу: <https://opendatabot.com/fop>. (дата звернення 27.01.2017 р). — Назва з екрана.

5. За останні тижні припинило роботу 128 тисяч приватних підприємців. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://opendatabot.com/blog/23-fopagedec?> (дата звернення 27.01.2017 р). — Назва з екрана.

6. Дружиніна В.В., Шараєвська Я.В. Банківське кредитування малого бізнесу в Україні. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Economics/74892.doc.htm. (дата звернення 28.01.2017 р). — Назва з екрана.

7. Варцаба В.І., Кампо Г.М. Проблеми фінансового забезпечення розвитку малого бізнесу в Україні. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/44/44_30.pdf. (дата звернення 28.01.2017 р). — Назва з екрана.

8. Там само.

References

1. Pryvatne pidpriemstvo (osoblyvosti, reiestratsiia, likvidatsiia) (2017). [Private enterprise (features, registration, liquidation)]. Retrieved from <http://reestrator.kiev.ua/private-enterprise> (in Ukr.).

2. Government service of statistics of Ukraine (2017). Pokaznyky strukturnoi statystyky po sub'iektakh hospodariuvannia z rozpodilom za yikh rozmiramy. Retrieved from http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm (in Ukr.).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016). About bringing of changes in some legislative acts in Ukraine (Law of Ukraine). Information of Supreme Soviet, 2017p., 2, C. 25 (in Ukr.).

4. Vidslidkovuite zakryttia FOPiv v realnomu chasi (2017). [Watch closing physical persons of businessmen in the real time]. Retrieved from <https://opendatabot.com/fop> (in Ukr.).

5. Za ostanni tyzhni prypynylo robotu 128 tysiach pryvatnykh pidpriemstiv (2017). [128 thousand sole proprietors shut down for the last weeks]. Retrieved from <https://opendatabot.com/blog/23-fopagedec?> (in Ukr.).

6. Druzhynina V., Sharaievska Ia. (2010). Bankivske kredyтування малого бізнесу в Україні. [Bank crediting of small business in Ukraine]. Retrieved from http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2010/Economics/74892.doc.htm (in Ukr.).

7. Vartsaba V.I., Kampo H.M. (2014). Problemy finansovoho zabezpechennia rozvytku maloho biznesu v Ukraini. [Problems of the financial providing of development of small business in Ukraine]. Retrieved from http://www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/44/44_30.pdf (in Ukr.).

8. Vartsaba V.I., Kampo H.M. (2014). Problemy finansovoho zabezpechennia rozvytku maloho biznesu v Ukraini. [Problems of the financial providing of development of small business in Ukraine]. Retrieved from http://www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/44/44_30.pdf (in Ukr.).